

**INNOVATSION TALIM SHAROITIDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNI
RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TIZIMI**

Umarov Aziz Avazovich

Termiz davlat pedagogika instituti

p.f.f.d. PhD

azizumarov38239@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim klasterining mohiyati, nazariy-konseptual asoslari va ta'lim jarayonini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Ta'lim klasterining tarkibiy qismlari, innovatsion yondashuvlari hamda ta'lim va ishlab chiqarish sektorlari o'rtasidagi integratsiyani ta'minlashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, mazkur tizimning hududiy iqtisodiy rivojlanishga qo'shadigan hissi va zamonaviy ta'lim muammolarini hal qilishda tutgan o'rni ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim klasteri, ta'lim jarayoni, innovatsion texnologiyalar, nazariy asoslar, hududiy rivojlanish, ishlab chiqarish integratsiyasi, iqtisodiy rivojlanish.

KIRISH

Respublikamizda ta'lim tizimini takomillashtirish orqali har tomonlama yetuk, barkamol, mustaqil fikrlashga qodir, irodali, faol va tashabbuskor kadrlarni tayyorlashga katta e'tibor berilmoqda. Hozirgi davrda ishlab chiqarishda texnika va texnologiyalarning modernizatsiyalashayotganligi, ilm va fanning jadal taraqqiyoti mutaxassis kadrlardan o'z bilimlarini mustaqil va muntazam ravishda chuqurlashtirib, yangilab, to'ldirib va kengaytirib borishni talab etadi.

Respublikamizda ta'lim tizimini isloh qilish bilan birga kadrlar tayyorlashning yangi tizimi yaratildi. O'qitish metodikasini takomillashtirish va optimallashtirish, ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni, o'qitishning zamonaviy didaktik vositalarini integrativ qo'llash bo'yicha salmoqli izlanishlar olib borildi.

Ta'lim-tarbiya, ilm tomon intilish, tafakkur rivoji uchun jonkuyarlik bo'lmaganida insoniyat o'zining hozirgi taraqqiyotiga erisha olmagan bo'lardi. Bugun butun dunyo xalqlari salomatligiga jiddiy tahdid solgan koronavirus bilan bog'liq hozirgi murakkab holat oldida inson aqli ojiz qolayotgani hech kimga sir emas. Bu esa bizga bir haqiqatni anglatmoqdaki, odamzot butun borliq sirlarini o'rganishi uchun hali ko'p izlanishi kerak. Asosiy vazifa esa mazkur global muammo farzandlar ta'lim-tarbiyasi yo'lga to'siq bo'la olmasligini ta'minlashdir.

Prezidentimizning 2020-yil 1-oktabr O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida: "Biz keng ko'lamlilik demokratik o'zgarishlar, jumladan, ta'lim islohotlari orqali O'zbekistonda yangi Uyg'onish davri,

ya'ni Uchinchi Renessans poydevorini yaratishni o'zimizga asosiy maqsad qilib belgiladik. Bu haqda gapirar ekanmiz, avvalo, uchinchi Renessansning mazmun-mohiyatini har birimiz, butun jamiyatimiz chuqur anglab olishi kerak"¹ deb ta'kidladi va sohadagi amalga oshirilayotgan islohotlarga, o'qituvchilar ishini yengillashtirish maqsadida kelgusi yilda ta'limning barcha tizimida raqamlashtirish ishlarini tugallab, "Raqamli va xavfsiz maktab", "Onlayn maktab", "Elektron darslik", "Elektron kundalik" kabi onlayn talim platformalarining keng miqyosda joriy etilishini, 2020-yil so'ngiga qadar maktablarni yuqori va keng qamrovli internet tarmog'iga ulash 100 foizga yetkazilishi haqida bildirdi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Taniqli olim N.A.Muslimovning ta'kidlashicha, ijodkorlikni tadqiq qilish mustaqil ta'lim olish va ijodiy individuallikni rivojlantirish maqsadida ijodkorlik jarayonlarini tashkil qilish va boshqarishning ijodiy jarayonni innovatsion amaliyotda modellashtirish (aynan yaratuvchanlik faoliyatda shaxsning kreativ potentsiali rivoj topadi) bilan bog'liq maqbul shakllarini aniqlash imkonini berdi. Bu o'rinda yuzaga keladigan murakkablik ijodiy hamkorlik faoliyatini yaxshiroq tashkil qilish hamda boshqarish bilan belgilanadi, zero, bunda ongli ijodiy individuallikning to'g'ridan-to'g'ri anglanmaydigan jarayonlari ham shakllanadi.²

Pedagogik hamkorlikni rivojlantirishning didaktik tizimining samarali usullari quyidagilardan iborat:

– psixologik tayyorgarlik – o'qituvchi kasbiga turli darajada shakllangan yo'naltirilganlik, ishga qiziqish darajasi, malakasini oshirib borishga intilish, bilimlarni uzluksiz ravishda boyitish, kasbiy fikrlash qobiliyatini takomillashtirish;

– ilmiy-nazariy tayyorgarlik – o'z ichiga olgan zarur darajada psixolo-pedagogik bilimlar va maxsus bilimlarni egallash;

– amaliy tayyorgarlik – talab qilingan darajada kasbiy mahorat va ko'nikmalarning shakllanganligi;

– psixo-fiziologik va jismoniy tayyorgarlik - uning tarkibida pedagogik faoliyat talablariga javob beradigan fazilatlar yig'indisi, shakllanganlik, kasbiy, kasb-korlik ko'nikmasi, unga to'g'ri keladigan salomatlik va pedagogik faoliyat yuritish uchun yetarli darajadagi jismoniy layoqatga ega bo'lishi demakdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

---

¹ Pedagog.uz sayti

² Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy – metodik asoslari.: Dis. ... ped. fan. dokt. – T.: 2007. – 275 b.

Ta'lim jarayoni tizimini hosil qiluvchi tushunchalar – ta'limning maqsadi, ta'lim beruvchilarning faoliyati (o'qitish), ta'lim oluvchilarning faoliyati (o'qish) va natija hisoblanadi.

Ta'limning maqsadida jamiyat taraqqiyotining asosiy g'oyalari mos keladigan mutaxassisning tayyorgarligiga qo'yiladigan ijtimoiy talablar majmuasi aks etadi. Ta'lim jarayonini tashkil etish paytida maqsadlar oydinlashtiriladi, aniq-ravshan shakllantiriladi. Maqsadlarni aniqlashtirishning o'ziga xos mantiqiy zanjiri quriladi³:

- jamiyatning umumiy talablari;
- ta'lim tizimining vazifalari;
- muayyan ta'lim muassasasining maqsadlari;
- mutaxassisni tayyorlash bo'yicha o'quv dasturlari majmuasining umumiy maqsadlari;
- sohaga oid fanning (dasturning) umumiy maqsadlari;
- boblar va mavzularning maqsadlari.

Mashg'ulotning maqsadlari va boshqacha qilib aytganda, tizimning har bir tarmog'i, ta'lim tizimining har bir elementi nisbatan xususiy maqsadni amalga oshira turib, umumiy maqsadni amalga oshirish uchun xizmat qiladi. Ta'lim tizimining yagona maqsadi uning tarmoqlari va elementlari maqsadlari tuzilmasining yoyilmasi ko'rinishida aks ettiriladi va uning eng yuqori cho'qqisi asosiy pirovard maqsadni ifodalaydi. An'anaviy ta'lim tizimi sharoitlarida maqsadning ta'lim mazmuniga yo'naltirilganligi maqsad va mazmunning o'zaro mos bo'lishiga olib keladi:

- maqsad – fanning asoslarini o'zlashtirish;
- mazmun – bilim va ko'nikmalarda ifodalangan ana shu asoslarning o'zi.

Zamonaviy talablarga javob beradigan ta'lim tizimida esa, maqsad – insonning shaxsiy imkoniyatlarini o'stirish, ilgari ma'lum bo'lmagan predmetlarga oid va ijtimoiy vaziyatlarda o'zining kompetentligini namoyon qila olish qobiliyatlarini rivojlantirishdan iborat, bunda mazmun – shu maqsadga erishishni ta'minlovchidir.

Faollashtirilgan (kontekstli) ta'limda o'qitishning yangi zamonaviy shakllari hamda an'anaviy shakllari uyg'unlashtirilgan holda mavjud bo'lib, o'quv faoliyatida real kasbiy faoliyatga xos bo'lgan vaziyatlarni modellashtirish imkoni yaratiladi, bunda ta'lim va tarbiya jarayonlari orasidagi uzilish barham topadi, talaba o'quv va bo'lajak kasbiy faoliyatlari sub'ekti sifatida o'zini namoyon qilish imkoniyatiga ega

---

³ Raximov Z.T. - Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi, Monografiya. – Toshkent: "Voriz" nashriyoti. – 2019. 116 b.

bo'ladi, zamonaviy mutaxassis modeliga mos keladigan kasbiy kompetentligi shakllanib boradi.

Demak, shaxsning to'laqonli rivojlanishi uchun uzluksiz ta'limning turli bosqichlarida zarur shart-sharoitlarni yuzaga keltiradigan, pirovardida ta'lim natijasi sifatida ta'lim oluvchilarning shaxsiy va kasbiy kompetentligini shakllantirishni ta'minlaydigan ta'lim tizimlarini ishlab chiqishga faqatgina ta'lim jarayonining pedagogik asoslarini, uning barcha elementlarini tubdan yangilash orqali erishish mumkin.

Umuman olganda yangi tipdagi ta'lim tizimida o'quv ma'lumotlari ko'rinishida ifodalangan ilgarigi tajribalarni o'zlashtirishga qaratilgan ta'limdan bo'lajak kasbiy faoliyatda duch kelinadigan vaziyatlarga tayyor bo'lishga qaratilgan, umuman olganda kelajakka yo'naltirilgan ta'limga o'tish ko'zda tutiladi. Ta'lim oluvchi faoliyatining maqsadi axborot ko'rinishiga ega bo'lgan ijtimoiy tajribaning ma'lum bir qismini o'zlashtirish emas, avvalambor bilimlardan foydalangan holda bo'lajak kasbiy faoliyatini amalga oshira bilish hamda butun umri davomida yangi bilimlarni egallab bora olish qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat bo'ladi.

Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisining ijodkorligini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan shartlar sifatida quyidagilarni e'tirof etish mumkin⁴:

- o'zlashtirilgan ijtimoiy tajribalarni qayta ishlash, izlanuvchanlik va ijodkorlik faoliyatlarida namoyon bo'ladigan aniq ifodalangan kasbiy yo'naltirilganlik, bilimlarni egallash faolligi;

- pedagogik faoliyatda ko'p uchraydigan har qanday nostandart vaziyatlarda mustaqil ravishda qaror qabul qila olishga, shuningdek, yaxlit pedagogik jarayonning barcha voqea va hodisalarini, dalillarini tahlil qila bilishga asos yaratadigan ilmiy tafakkurni rivojlantirish;

- jamiyat madaniyatini va jahon madaniyatni egallaganlik, ta'lim olish jarayonini anglaganlik, o'zining pedagogik qobiliyatlarini takomillashtirish, o'zo'zini rivojlantirishga yo'nalganlik, tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish kabi keng doirani o'z ichiga olgan mustaqil ta'limni tashkil etish;

- talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashni individuallashtirish orqali aqliy va amaliy faoliyatida o'zining individual uslublariga ega bo'lish imkonini beradigan ta'limni tashkil etish.

Ijodkorlikni rivojlantirishni muammoli o'qitish jarayonida amalga oshirish ham maqsadga muvofiq bo'ladi, buning mohiyati kasbiy faoliyatni yaxlit tizim sifatida

---

⁴ Sharipov Sh.S. O'quvchilar kasbiy ijodkorligi uzviyligini ta'minlashning nazariyasi va amaliyoti. Ped. fan. dokt. ... diss. – T., 2012.–264 b.

ko'rish, yangi muammo va masalalarni hal eta bilish tajribalarini shakllantirish uchun zamin yaratishga xizmat qiladigan kasbiy faoliyat elementlarini ta'lim jarayoniga kiritishdan iborat.

XULOSA

1. Kasb ta'limida pedagogik hamkorlik dinamik hodisa, murakkab ochiq tizim, shaxs hayotiy dasturi sifatida namoyon bo'ladi.

2. Zamonaviy ijodkor o'qituvchi pedagogik faoliyatning reproduktiv usuli va ijodkorlikdan birini tanlashda nafaqat o'zligini, hayotiy maqsadlarini ro'yobga chiqaradi, u o'zini sifat jihatidan o'zgartiradi, psixologik to'siqlarni yengadi, kasbiy ahamiyatli sifatlarini rivojlantirish imkoniyatlarini qidiradi, o'z pedagogik konsepsiyasini ishlab chiqadi.

3. Umuman olganda, bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisining o'quv faoliyati uchun birinchidan innovatsion yo'naltirilgan, ikkinchidan, pedagogik faoliyati jarayonida individuallik sifatida o'ziga yo'naltirilganlikka xos bo'ladi.

4. Shunday qilib, bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisi kasbiy-pedagogik va pedagogik hamkorlikning didaktik tizimi kompetentligini rivojlantirish faoliyatini egallash uchun zarur va yetarli shartlar kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mamatqulov A.N. Kasbiy ta'limda talabalar ijodkorligini rivojlantirish. "Zamonaviy ta'lim" ilmiyamaliy ommabop jurnal – Toshkent, 2019. №12(85). 11-17 betlar.

2. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy – metodik asoslari.: Dis. ... ped. fan. dokt. – T.: 2007. – 275 b.

3. N.A.Muslimov, Z.T.Raximov, A.A.Xo'jaev, H.Sh.Qodirov. Ta'lim texnologiyalari. Darslik, – T.: «Voris - nashriyot», 2019. 337-bet.

4. Raximov Z.T. - Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi, Monografiya. – Toshkent: "Voris" nashriyoti. – 2019. 116 b.

5. Mengliyev B. PEDAGOGICAL COMPETENCE OF A MODERN PHYSICAL EDUCATION TEACHER //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B7. – C. 554-556.

6. Abduraximovna, K. G. Z. (2023). FEATURES OF TRANSLATION OF NEW TERMINOLOGICAL VOCABULARY. *International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING*, 3(2).

